

”Sverige är ett delat land”

En analys av identitetskonstruktioner i Folkpartiet
liberalernas utanförskapsdiskurs

Ylva Thor

Abstract

Through discourse analysis I investigate how the Swedish liberal party, Folkpartiet, constructs two opposing identities in their discourse of alienation (in Swedish *utanförskap*). I draw from Torben Bech Dyrbergs theory on how identities are constructed through the logics of difference and equivalence (1997). Laclau and Mouffe are the main inspirations for analyzing the organization of the discourse (2008). My main conclusions are that two identities are constructed. The first is called the identity of alienation which is given meaning by being linked to an equivalence chain of unemployment, dependence on state aid, powerlessness, immigrants, the suburb and criminality. The second is the identity of the communal society which is constructed as an opposing identity to the one of alienation. The identity of the communal society is given meaning through the equivalence chain of employment, social mobility, empowerment, to own ones housing, the understanding of the Swedish culture and to be a Swedish native. This identity seems taken for granted and I understand it as an expression of a hegemonic structure in Folkpartiet's discourse.

Nyckelord: identiteter, diskursanalys, ekvivalens, Dyrberg, Folkpartiet

Antal ord: 9966 st

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Problemformulering	1
1.2	Disposition	3
1.3	Tidigare forskning.....	3
2	Teori	5
2.1	Konstruktionen av identiteter: differentiering & ekvivalens.....	5
3	Metod	9
3.1	Diskursbegreppet.....	9
3.2	Diskursens organisation	10
3.3	Avgränsning av diskurs och material	11
3.4	Metodologisk diskussion.....	12
4	Analys	14
4.1	Differentiering: två identiteter konstrueras	14
4.2	Ekvivalering	16
4.2.1	Utanförskapet: arbetslösa, bidragsberoende och invandrare.....	16
4.2.2	Det gemensamma samhället: arbete, egenmakt & inföddhet.....	20
4.3	Diskussion	23
5	Avslutning	26
5.1	Slutsatser & en avslutande reflektion om kontingens	26
5.2	Förslag på vidare forskning.....	27
6	Referenser	29
6.1	Primärmaterial.....	29
6.2	Sekundärmaterial.....	29
Bilaga 1		31

1 Inledning

Sartre sa en gång: ”I need the Other in order to realize fully all the structures of my being” (Riggins 1997, s. 5). Detta citat visar på utgångspunkten för denna uppsats – att alla identiteter är relationella och på något vis är exkluderande. Genom att peka på vilka som är utanför en identitet visar man på hur den egna identiteten kan definieras (Dyrberg 1997, s. 118). Att exempelvis vissa länder anses vara demokratiska relaterar det till länder som inte är det.

Dessa typer av gränsdragningar mellan olika grupper kan visa sig på många olika sätt. I Sverige har exempelvis begreppet utanförskap blivit mer eller mindre närvarande i den svenska politiska diskursen under det senaste decenniet. Framförallt Folkpartiet liberalerna (vidare Folkpartiet) har bland annat genom fyra rapporter presenterat en bild av vilka områden och vilka människor i Sverige som kan anses vara ”utanför” (Folkpartiet 2004; Folkpartiet 2005; Folkpartiet 2006; Folkpartiet 2008). Även Alliansen har under de senaste åren använt begreppet utanförskap i förhållande till framförallt arbetsmarknaden (se ex. RiR 2008:26).

Att på detta sätt tala om utanförskap menar jag implicerar ett ”innanförskap” – grupper som *inte* är utanför. Detta anser jag dock inte varit lika öppet diskuterat. Att påstå att vissa är utanför anser jag även vara något som bör problematiseras. Därför anser jag att det är intressant att studera vilka identiteter som konstrueras i Folkpartiets diskurs om utanförskap. Vilken är den kollektiva identitet som dessa områden och dessa människor anses vara utanför? Och vilken betydelse tillskrivs utanförskapet? Resultatet av min analys utvisar att exempelvis arbetslöshet, bidragsberoende och brottslighet är centrala element för identiteten utanförskap. Den motsatta identiteten ges däremot betydelse i form av bland annat arbete, egenmakt och ”inföddhet” (se kapitel fyra).

Hur denna process går till undersöker jag i denna uppsats genom att utföra en diskursanalys av hur kollektiva identiteter konstrueras i Folkpartiets utanförskapsdiskurs. Jag gör det utifrån Torben Bech Dyrbergs teori om identitetskonstruktioner (1997). Det material jag studerar är offentligt material med Folkpartiet som avsändare, och det täcker in perioden mellan år 1997 och 2008.

1.1 Problemformulering

Syftet med denna uppsats är att analysera vilka kollektiva identiteter som konstrueras i diskursen om utanförskap i den svenska politiken. Materialet jag undersöker utgörs till största delen av utsagor från Folkpartiet, eftersom begreppet utanförskap varit en central del av deras politiska retorik angående både

sysselsättningspolitik och integrationspolitik (se ex. Folkpartiet 2004; Folkpartiet 2005; Folkpartiet 2006; Folkpartiet 2008). Min ambition är därmed att undersöka hur utanförskapet byggs upp som en kollektiv identitet, och vilken identitet som utanförskapet anses vara utanför. Jag vill även se hur dessa tillskrivs mening diskursivt.

Mitt tillvägagångssätt är att utgå från Dyrbergs teori om hur identiteter konstrueras genom differentiering och ekvivalens (1997). Denna teori är gynnsam att applicera på konstruerandet av identiteter i utanförskapdiskursen eftersom den vilar på en diskursanalytisk grund och därmed ger mig verktyg att analysera hur identiteter konstrueras diskursivt. Utifrån denna teori är mitt syfte att söka efter hur element kopplas samman i ekvivalenskedjor och vad som därmed ger mening till de relativt flytande signifikanterna som utgör centrum för identiteternas organisation (dessa begrepp förtydligas i kapitel tre om metod). En grund för detta är att finna hur identiteter skiljs ifrån varandra genom att det pekats på vad som *inte* tillhör identiteten. Dyrbergs teoretiska resonemang hjälper mig även att förstå förhållandet mellan de identiteter som diskursen konstruerar. Mitt syfte kan preciseras och omformuleras till följande två frågeställningar:

- *Vilka kollektiva identiteter konstrueras i Folkpartiets diskurs om utanförskap, och hur sker detta?*
- *Hur kan man förstå förhållandet mellan de identiteter som konstrueras?*

Dessa frågeställningar är vägledande för min uppsats. Jag anser att de är både inom- och utomvetenskapligt relevanta. Den inomvetenskapliga relevansen grundar sig i att man ska eftersträva kumulativitet, och inte utföra en studie som redan är gjord (Teorell – Svensson 2007, s. 18-19). Detta kriterium anser jag mig leva upp till eftersom det, vad jag vet, inte undersökts vetenskapligt hur denna diskurs implicerar ett ”innanförskap” som kontrast till utanförskapet. Det finns dock en uppsats skriven om hur utanförskapsbegreppet kopplas samman med vissa element i diskursen (Davidsson, 2009). Denna uppsats grundar sig dock inte på teorier kring identitetsskapande och riktar heller inte fokus mot identiteten som konstrueras som motsats till utanförskapet. Av personer på högre forskningsnivå har begreppet utanförskap problematiserats mycket (ex. Holmlund 2008; Dahlstedt 2009, s. 59ff). Bertil Holmlund kritiserar begreppet ur ett nationalekonomiskt perspektiv (2008) medan Dahlstedts perspektiv är mer likt det jag själv anlägger då han undersöker hur den politik som bedrivs fokuserar på inkludering i samhället genom aktivitet (2009, s. 59ff). Jag anser dock att min problemformulering skiljer sig från Dahlstedts agenda i den mån att jag går på djupet i identitetskonstruktionens processer och undersöker diskursens organisation explicit. På ett utomvetenskapligt vis menar jag även att det problem jag ämnar undersöka är relevant då det kan ha stora konsekvenser för människor i samhället (jfr Teorell – Svensson 2007, s. 18-19). Jag menar att konstruktionen av identiteter inom politiken kan få konsekvenser för de som anses ingå i identiteterna, eftersom politiska beslut och reformer rimligtvis grundar sig i den syn på identiteter som diskursen implicerar.

1.2 Disposition

Ovan har jag inlett min uppsats med en introducerande text samt en redovisning av problemformuleringen som min uppsats utgår ifrån. Nedan ger jag exempel på tidigare forskning som är relaterad till min problemformulering. I kapitel två bygger jag upp mitt teoretiska ramverk kring hur identiteter konstrueras relationellt. I kapitel tre visar jag hur diskursanalysen används som metod, hur jag avgränsar diskursen och gör mitt materialurval. Där för jag även en metodologisk diskussion. Kapitel fyra utgör min analys av Folkpartiets utanförskapsdiskurs och vilka identiteter som konstrueras. Här diskuterar jag även mina resultat. I det avslutande kapitlet, nummer fem, redogör jag för de slutsatser jag drar samt visar på ett möjligt alternativ till diskursens identitetskonstruktion. Efter det föreslår jag uppslag för vidare forskning utifrån mitt arbete med denna uppsats. Härnäst presenterar jag relevant tidigare forskning.

1.3 Tidigare forskning

För att visa på vilket teoretiskt landskap jag vandrar i med denna uppsats redogör jag här för några forskare som det ofta relateras till i den litteratur jag har konsulterat under arbetets gång. Vad gäller identitetsstudier bör till en början Stuart Hall nämnas. Han är central inom den postkoloniala teoribildningen och är kanske främst känd för sina studier av hur den ”svarta” identiteten har konstruerats och hur de svarta tagit till sig denna identitet och vänt den till något positivt genom ”black is beautiful”-rörelsen (Jørgensen – Phillips 2000, s. 52). Han är även redaktör för bland annat antologin *Questions of Cultural Identity* (Hall – du Gay 1998) där man finner flera olika perspektiv på identitetskonstruktioner. Någon som forskat mycket kring den nationella identiteten är Benedict Anderson, som är av uppfattningen att den nationella identiteten är föreställd (2000, s.21). Detta eftersom de som bor inom en viss nation sällan har träffat eller känner alla som bor inom den nationen, men trots det har ömsesidiga uppfattningar om att de ingår i samma gemenskap (Anderson 2000, s. 21).¹

Vidare är diskursteoretikerna Ernesto Laclau och Chantal Mouffe centrala för utvecklingen inom diskursanalysen då de för samman marxismen och poststrukturalismen (Jørgensen – Phillips 2000, s.32). De har även liknande uppfattningar om identitetskonstruktion (Laclau – Mouffe 2008: Laclau - Zac 1994) som Dyrberg (1997) som jag utgår från teoretiskt i denna uppsats. Att jag väljer att utgå från Dyrberg och inte Laclau och Mouffe vad gäller

¹ För en teoretisk översikt över andra uppfattningar om det nationella kan Umut Özkirimlis bok *Theories of Nationalism: A Critical Introduction* (2010) konsulteras.

identitetskonstruktioner grundar sig i Dyrbergs något mer konkreta redogörelser för dessa processer. Laclau och Mouffes resonemang är mig dock till hjälp i redogörelsen av hur diskurser kan anses vara organiserade (se kapitel tre om metod). Med detta sagt går jag nu vidare med att redovisa den teori min diskursanalys utgår från.

2 Teori

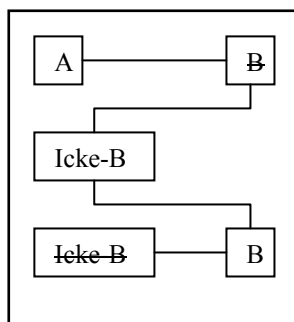
I detta kapitel redogör jag för det teoretiska ramverk som min uppsats vilar på. Torben Bech Dyrbergs teori kring identitetsskapande genom differentiering och ekvivalens presenteras. Denna hämtas från hans bok *The Circular Structure of Power: Politics, Identity, Community* (Dyrberg, 1997). Mitt diskursanalytiska angreppssätt är centralt både i fråga om teori och i metod. Detta eftersom diskursanalysen implicerar både vetenskapsteoretiska ställningstaganden samt teoretiska och metodologiska riktlinjer, vilket sammanlänkar teori och metod (Jørgensen – Phillips 2000, s. 10). Metod och vetenskapsteorin diskuterar jag dock i metodkapitlet. Här följer den teoretiska utgångspunkten för min uppsats.

2.1 Konstruktionen av identiteter: differentiering & ekvivalens

Dyrberg menar att identiteter skapas relationellt, alltså att identiteten ständigt förhåller sig till någon annan eller något annat. Grunden i detta är att sociala formationer bildas genom att gränser dras kring dem utifrån vad som *inte* konstituerar dem (Dyrberg 1997, s. 118). En identitet kan därmed inte förstås, eller ens konstrueras, utan att man ser till vad som exkluderas från identiteten. Identiteter skapas alltså genom att de kontrasteras till det de inte är (*ibid.* 1997, s. 119). Dessa antaganden vilar på en tanke om att identiteter skapas genom att de *differentieras* gentemot andra identiteter. Man visar alltså hela tiden på skillnaden mellan det *jag* eller *vi* är och det *andra* är när en identitet konstrueras eller reproduceras (*ibid.* 1997, s. 118ff).

Ett liknande sätt att se på detta är att identitetskonstruktion grundar sig på ett ständigt *negerande*. Identiteter negerar hela tiden varandra ömsesidigt. Detta sker genom att man visar på vad som *inte* tillhör den egna identiteten, och därmed negeras den andra identiteten. Detta gör också att den egna identiteten blir en dubbel negation (Dyrberg 1997, s. 146-147). Jag är exempelvis *inte inte* en lundastudent. Dyrberg menar att negativitet hör samman med att objektiviteten är omöjlig: "To speak of negativity as the impossibility of social objectivity is to imply that the identities of the opposing parties can be seen as the effect of each other" (1997, s. 146). Identiteter kan därmed ses som varandras effekter. Hur identiteter kan anses negeras varandra tydliggörs i följande figur:

Figur 2.1. Identitetskonstruktion av identiteterna A och B genom en negationsprocess.

Källa: Dyrberg 1997, s. 147-148.

Längst upp i figuren konstruerar identitet A sig själv som en negation av identitet B. B ser därmed A som en negation av sig själv, A blir icke-B. Till slut tar B till sig B som sin riktiga identitet och försöker se sig själv som en ”färdig” identitet som finns utan att vara en negering av A. Därmed konstruerar B det som var A som en dubbel negering av B. B är inte icke-B (Dyrberg 1997, s. 147-148). Med andra ord kan någon annans etikett på den egna gruppen bidra till hur gruppen uppfattar sin egen identitet. I och med detta kan negationen ”glömmas bort”. Det innebär att identiteten inte längre ser sig som en negation av något annat. Det är i och med detta som en *föreställd* färdig identitet konstitueras (*ibid.* 1997, 148-149). Både A och B finns dock ständigt där som något som blockerar för den andre att helt ”vara sig själv” (*ibid.* 1997, s.148). En fixering av identiteten är därmed omöjlig (*ibid.* 1997, s. 118). Eftersom identiteten ständigt behöver förhålla sig till ”fiender” som hotar den egna identiteten kan inte en identitet ständigt vara lika dan. Identitetens fiender utgör en ständig referenspunkt (*ibid.* 1997, s. 128).

Identitetsskapandet grundar sig alltså på processer av inklusion och exklusion. Gränsdragningen mellan inklusion och exklusion formar identiteten, och i och med denna process finns en tydlig maktdimension (Dyrberg 1997, s. 120-121). Dyrberg menar nämligen att makt är inbyggt som något cirkulerande i den sociala världen, i identiteter och identifikation (*ibid.* 1997, s. 16-17, 132). På detta sätt konstruerar makten ”verkligheten” som att den vore ett faktum och redan fanns där (*ibid.* 1997, s. 97). Detta kan kopplas till begreppet hegemoni, som enkelt uttryckt innebär att ett visst synsätt eller en betydelse är fastlåst och innehar herravälde (Jørgensen – Phillips 2000, s.13). Den identitet som en hegemon aktör innehar blir ofta något otydlig, eftersom den ger uttryck för så många olika element. Gränserna för en sådan identitet präglas ofta av en horisont av värden, lagar att följa och ett visst sätt att leva (Dyrberg 1997, s.196).

Dyrberg menar alltså att en identitet tas för given som ett resultat av en hegemonisk konstruktion. Han refererar till Etienne Balibar som menar att denna typ av identiteter ofta kretsar kring en gemensam kultur som håller samman identiteten (Dyrberg 1997, s. 122). En sådan identitet kan till slut bli något som tas för givet och ses som fakta. Hänvisande till Claude Lefort menar Dyrberg att ”the externalization of ’them’ is crucial for establishing *our* identity, meaning that

we recognize ourselves through this exclusion where *we discover what we were all along*” (1997, s.122). På detta sätt skapas alltså en känsla av att identiteten inte är något nytt utan något som funnits med ”Oss” hela tiden. Denna process kan som sagt ses som ett resultat av en hegemonisk process, där en uppfattning blivit dominerande. Detta kan vara en förutsättning för främlingsfientlighet och rasism, med det behöver inte nödvändigtvis bli ett resultat av en sådan identitetsuppfattning (*ibid.* 1997, s. 121).

Konstruerade identiteter kan också hamna i antagonism gentemot varandra. Dyrberg menar att detta innebär en kamp mellan två lika föreställda gemenskaper. En sådan kamp kan inte ses igenom eftersom extremerna är så stora delar av varandra (Dyrberg 1997, s. 149). Mitt syfte är dock inte att studera kampen om mening mellan olika aktörer, utan att undersöka Folkpartiets roll i utanförskapsdiskursen. Givetvis kan denna analys med fördel kompletteras av ett bredare perspektiv på olika aktörer i debatten. Detta har dock inte varit praktiskt möjligt för min del.

För att gå vidare så är, utöver differentiering, *ekvivalens* en viktig del i hur identiteter skapas. Ekvivalens innebär att element relateras till varandra genom att liknas vid varandra och kedjas ihop i ekvivalenskedjor. Exempelvis redogör Dyrberg för hur många kulturer eller ”folk” konstrueras som avvikande från det nationella genom att de ekvivaleras vid varandra och bildar en icke-nationell identitet. De avvikande folken och kulturerna, som egentligen är olika varandra, ses som en del av samma hot mot det nationella (Dyrberg 1997, s. 121). På samma sätt ekvivaleras tecken vid varandra och bildar det som ses som den egna nationen. Dessa typer av ekvivalenta relationer kan anses etablerade när identitetsprocessen har placerat något avvikande *utanför* en relation av ekvivalenta element (*ibid.* 1997, s. 119).

För att tydliggöra ekvivalenslogiken exemplifierar Dyrberg med en matematisk ekvation.² Denna visas i figuren nedan.

Figur 2.2. Ekvation som tydliggör ekvivalenslogiken. X:en hålls samman genom att Y utesluts.

$$\frac{X_1 - X_2 - X_3 - \dots - X_n}{Y}$$

Källa: Dyrberg 1997, s. 120.

Utifrån denna figur menar Dyrberg att det som gör att $X_1 - X_2 - X_3 - \dots - X_n$ avviker från Y *inte* är att de har en gemensam nämnare i Y . Istället är det viktiga att Y ställs *utanför* sammanhållningen av de olika täljarna. Detta gör att $X_1 - X_2 - X_3 - \dots - X_n$ hålls samman virtuellt (Dyrberg 1997, s. 120). De olika X:en skiljer sig egentligen åt, men genom att de kedjas ihop på detta sätt så institutionaliseras betydelsen. Ofta tillskrivs de ekvivalenta relationerna även ett gemensamt namn

² Exemplet hämtar Dyrberg i sin tur från Anthony Giddens (1979).

eller vissa egenskaper (*ibid.* 1997, s. 120-121). Olika begrepp, fenomen eller grupper kan alltså bindas samman och ges en viss betydelse. Denna betydelse blir dock av vikt endast i relation till att det är något som ställs utanför denna relation.

Detta sätt att relatera vissa element med varandra och avskilja dem från andra, menar Dyrberg är avgörande för att skapa sammanhållning inom politiska strategier (1997, s.126). När ett visst begrepp (som i metodkapitlet förklaras som en *nodalpunkt*) genom ekvivalenslogiken blir centrum för en diskurs och många därmed identifierar sig gentemot detta begrepp, är det möjligt för politiken att hegemonisera stora grupper (*ibid.* 1997, s.126). Dessa resonemang är nära sammankopplade med det som i metodkapitlet kallas *ekvivalenskedjor*. Där redogör jag för funktionen av denna process i diskursens organisation. Det är centralt för min analys eftersom jag genom ekvivalenslogiken kan söka efter den mening som tillskrivs respektive identitet. I nästkommande kapitel redogör jag för diskursanalysen som metod samt för en metodologisk diskussion.

3 Metod

I detta kapitel redogör jag för den metod jag använder. Vissa resonemang känns igenom från teorikapitlet eftersom diskursanalysen som sagt lägger grunden för *både* ett teoretiskt och ett metodologiskt arbetssätt (Jørgensen – Phillips 2000). Nedan diskuterar jag diskursbegreppets innebörd och hur diskurser organiseras. Dessa resonemang grundar sig främst på Torben Bech Dyrbergs teori samt på diskursteoretikerna Ernesto Laclau och Chantal Mouffes diskursteori, som Dyrberg hämtar inspiration ifrån (1997). Metodböcker på området konsulteras även. Jag redovisar även diskursens avgränsning och mitt materialurval samt för en metodologisk diskussion.

3.1 Diskursbegreppet

Det finns många olika typer av textanalytiska metoder, allt ifrån idéanalys till begreppshistoriska varianter (Bergström – Boréus 2005a). För min uppsats är diskursanalysen den mest lämpliga eftersom med fördel kan användas för att analysera identitetskonstruktioner (jfr Neumann 2003, s. 104ff). Men vad innebär egentligen diskursbegreppet?

I en introduktionsbok till diskursanalys menar Iver B. Neumann att en diskurs är ett ”system för skapande av en uppsättning utsagor och praktiker som, genom att få fotfäste inom olika institutioner, kan framstå som mer eller mindre normala” (2003, s. 17). Formulerat något enklare är en diskurs ”*ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen)*” (Jørgensen – Phillips 2000, s. 7). Genom hur människor talar kan betydelsen av vissa begrepp konstrueras som riktiga eller avvikande. Detta är centralt i min analys eftersom jag undersöker Folkpartiets sätt att tala och vilka identiteter de därmed konstruerar.

Enligt diskursteoretikerna Laclau och Mouffe kan man se en diskurs som en reducering av möjligheter. Detta innebär ett försök att fixera betydelsen av ett visst element (Jørgensen – Phillips 2000, s. 32ff). Diskursen sätter upp ”regler” om vilka betydelser som är möjliga. Exempelvis har kvinnor länge setts främst som mödrar och ansvariga för hemmet, medan män har setts som ansvariga för familjens försörjning. Detta sätt att ge betydelse till de olika könen har som vi vet dock utmanats och börjat förändras.

Dyrberg menar, liksom Laclau och Mouffe, att diskurser är *kontingenta* vilket innebär att de inte kan fixeras helt (Dyrberg 1997, s. 125; Laclau – Mouffe 2008, s. 159). Alternativa sätt att se på hur något är kan dock vara svåra att upptäcka, eftersom en viss diskurs kan ge intrycket av att uttrycka den rätta betydelsen av något. Ett exempel på detta är att den nationella identiteten ofta ses som ett

faktum (Dyrberg 1997, s. 122). Diskursbegreppet syftar alltså på att man genom hur man talar konstruerar föreställningar om sanningar. Detta synsätt är intressant för min analys eftersom det öppnar för att utanförskapsdiskursen skapar föreställningar om olika identiteter.

För att koppla diskursbegreppet till politik och identitetskonstruktion menar Neumann att politik bland annat kan ”förstås som att berätta för en grupp människor vilka de är, för att därigenom skapa och re-presentera ett handlande kollektivt subjekt” (Neumann 2003, s.110). Även politik handlar därmed om meningsskapande. Maktaspekten i detta innebär att vissa kan få sin uppfattning kring något erkänd som den rätta (Bergström – Boréus 2005b, s. 327). I och med detta blir det tydligt att begreppet diskurs öppnar för att analysera hur kollektiva identiteter konstrueras.

3.2 Diskursens organisation

För att gå in mer konkret på hur diskurser är konstruerade redogör jag här för ett antal centrala begrepp. Eftersom Dyrberg bygger många av sina resonemang kring diskurser på Laclau och Mouffes diskursteori, kommer de begrepp som Dyrberg inte definierar explicit att hämtas från Laclau och Mouffes bok *Hegemonin och den socialistiska strategin* (2008) eller Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips bok *Diskursanalys som teori och metod* (2000) som behandlar desamma.

En första grundläggande del av en diskurs är ett *element*. Ett element är ett tecken eller begrepp vars betydelse inte är stabil eller fixerad (Jørgensen – Phillips 2000, s. 34). När ett tecken har fått en stabil betydelse kallas det för *moment* (Laclau – Mouffe 2008, s. 157-159). När flera element knyts samman och tillskrivs vikt i diskursen kallas det för en *nodalpunkt*. En nodalpunkt är en slags knutpunkt för diskursen som den är organiserad kring. (Laclau – Mouffe 2008, s. 168; Jørgensen – Phillips 2000, s. 33). Exempelvis är demokrati en nodalpunkt för den politiska diskursen, eftersom elementen politiker och parlament får sin betydelse bestämd i relation till begreppet demokrati. En diskurs kan därmed liknas vid ett fisknät, där olika tecken får sin betydelse genom att de knyts ihop med andra (Jørgensen – Phillips 2000, s. 33). Denna process är nära kopplad till hur element blir sammankopplade i en diskurs. Detta kallas för *ekvivalenskedjor*. Element likställs därmed och knyts samman med en nodalpunkt (*ibid.* 2000, s. 50-51). Ekvivalenskedjorna är centrala för min analys eftersom Dyrbergs menar att ekvivaleringen är central för identitetskonstruktioner (1997).

Ett element eller en nodalpunkt kan även ses som en *flytande signifikant*. Detta innebär att begreppet är tomt och i sig självt inte betyder så mycket (Laclau – Mouffe 2008, s. 169). Olika diskurser kan dock sägas kämpa om vilken betydelse signifikanten ska tillskrivas (Jørgensen – Phillips 2000, s. 35). Frihet är ett bra

exempel på en flytande signifikant eftersom det kan betyda många olika saker.³ Enligt Dyrberg kan en flytande signifikant bli en plats där olika politiska strategier försöker ”rista in” sin mening. Därför är flytande signifikanter ofta centrala för identitetsskapande, då politiska kamper ofta rör sig omkring dem (Dyrberg 1997, s. 126). Det centrala i den politiska strategin blir därmed att försöka ge mening åt signifikanten genom olika betydelsemönster (*ibid.* 1997, s. 126). De flytande signifikanterna blir därmed intressanta i min analys eftersom det borde vara kring dessa som identiteterna är organiserade. Mest centralt är det att se på hur just Folkpartiets tillskriver signifikanterna betydelse.

För att konkret genomföra min analys nyttjar jag dessa begrepp och applicerar dem på materialet. Ekvivalenskedjor, nodalpunkter och flytande signifikanter är de mest centrala begreppen eftersom de är viktiga när identiteter konstrueras. I analysen söker jag efter hur element kopplas samman med begreppet utanförskap eller hur de kopplas samman och differentieras som kontrast till utanförskapet. För att visa på hur jag finner dessa och hur de relateras till varandra exemplifierar jag med citat ur materialet samt utformar figurer som tydliggör hur ekvivalenskedjorna konstrueras. Dessa begrepp används alltså som ett verktyg för att analysera materialet med hjälp av Dyrbergs teori.

3.3 Avgränsning av diskurs och material

Som jag redogjort för tidigare fokuserar jag på utsagor från Folkpartiet. Att jag valt dem och inte hela Alliansen beror på att Folkpartiet har en bredare syn på utanförskap än Alliansen, som framförallt använder begreppet i relation till sysselsättningspolitiken.⁴ Folkpartiet riktar utöver sysselsättningspolitiken även stort fokus på invandrares koppling till utanförskapet (ex. Folkpartiet 2008, s. 6). Jag menar även att Folkpartiet, som ett riksdags- och regeringsparti, rimligtvis har makt att konstruera och projicera kollektiva identiteter vilket kan få sociala konsekvenser eftersom vissa anses utanför eller innanför dessa (jfr Jørgensen – Phillips 2000, s. 58).

Vad gäller materialurvalet består det av totalt 14 stycken dokument från Folkpartiet. För det första är det de fyra rapporter som kan kallas ”Utanförskapskartor” från 2004, 2005, 2006 och 2008. För det andra analyserar jag Folkpartiets integrationsprogram från 2005, samt nio motioner kring främst arbetsmarknads- och integrationspolitik från perioden mellan åren 1997 och 2008. Detta materialval grundar jag på en urvalsprincip som innebär att man inom en diskurs kan finna så kallade *monument*. Ett monument kan ses som en fästpunkt för diskursen som det ofta refereras till (Neumann 2003, s. 49). Inom Folkpartiets

³ Exempel hämtat från Lisa Anderssons kandidatuppsats ”Frihetens Villkor - om frihetens betydelse i surrogatmödraskapsdebatten” (2010).

⁴ För synpunkter på Alliansens användning av begreppet utanförskap som politisk målsättning, se förutom Holmlund (2008) även exempelvis Riksrevisionen (RiR 2008:26).

utanförskapsdiskurs refereras det ständigt till de fyra rapporterna, och jag har analyserat integrationsprogrammet och motionerna med grund i att dessa torde visa hur rapporterna avspeglar sig i de politiska förslag de framlägger.

Den tidsperiod jag väljer täcker in den tid då de fyra rapporterna publiceras samt en period innan detta. Tiden innan blir intressant eftersom den föranledde publiceringen av rapporterna om utanförskapsområdena. Att året blev just 1997 grundar sig i en översiktlig inläsning på motioner kring utanförskap och insikten om att begreppet började användas mer flitigt av Folkpartiet runt den tiden.

En konsekvens av mitt urval är att jag inte analyserar informella samtal politiker emellan eller deras eventuella uttalanden i så kallade sociala medier. Jag analyserar inte heller hur de som sägs befinna sig i utanförskap är en del av diskursens konstruktion av identiteter. Detta kan te sig problematiskt eftersom deras utsagor helt enkelt inte tas med i analysen. Jag anser dock att det skulle vara än mer problematiskt att välja ut *vissa* utsagor som representanter för de i det så kallade utanförskapet. Det skulle leda till att jag själv befäster begreppets betydelse såsom det konstrueras av Folkpartiet redan i mitt materialurval. Jag anser dock att jag utifrån detta materialurval skapar mig en bra uppfattning om hur Folkpartiet konstruerar identiteter i diskursen om utanförskap.

3.4 Metodologisk diskussion

Som jag tidigare nämnt implicerar diskursanalysen vissa vetenskapsteoretiska antaganden. Att diskutera dessa är centralt eftersom de visar på hur man ser på verkligheten och hur man kan nå kunskap om den (jfr Hollis 2008). Även om det inom det diskursanalytiska området finns nyansskillnader vad gäller detta (jfr Jørgensen – Phillips 2000) så kan analysen av diskurser ses som en reaktion mot positivismen och tron på att objektiv kunskap är möjlig (Neumann, 2003, s. 29ff). Diskursanalysen vänder sig mot att forskaren kan observera och dra slutsatser kring något utifrån, utan att forskarens sociala position påverkar resultaten (Neumann, 2003, s. 34). Världen ses som konstruerad av språk och begrepp, och därför kan inte språket spegla en given verklighet (Bergström – Boréus 2005b, s. 326). Detta socialkonstruktivistiska perspektiv kan man se exempel på hos Dyrberg. Han menar att osäkerhet är ett ontologiskt faktum vad gäller den sociala verkligheten. Detta antagande är nära kopplat till det om diskursers kontingens, att ingen betydelse är nödvändig eller kan bli helt fixerad (Dyrberg 1997, s. 125). Att se på världen och identiteter som socialt konstruerade innebär dock inte en förnekelse av den fysiska världen. Den fysiska världen finns, men det är genom diskurser som den tillskrivs mening (Laclau – Mouffe 2008, s. 159-161).

En konsekvens av objektivitetens omöjlighet är att min analys alltid skulle kunna göras annorlunda. Någon annan, eller jag själv, skulle vid en annan tidpunkt kunna se annorlunda på materialet. Detta kan både ses som ett problem och en styrka hos diskursanalysen. Å ena sidan kan det vara svårt att nå konsensus kring ett resultat om alla hela tiden gör olika tolkningar. Å andra sidan kan många tolkningar ge olika perspektiv. Att alla kan göra egna tolkningar betyder inte

nödvändigtvis att alla kommer fram till olika slutsatser. Jag konfronterar denna situation genom att eftersträva intersubjektivitet i så stor utsträckning som möjligt (Teorell – Svensson 2007, s. 54). Genom citat och referat för jag läsaren nära det material som jag studerar och gör det därmed möjligt för läsaren att själv tolka delar av materialet.

Ett annat metodologiskt problem är att studier av begrepp som är politiskt konstruerade alltid riskerar att legitimera vissa sätt att använda ett begrepp på. Statsvetaren Patrik Hall menar att man bör akta sig för att grunda vetenskapliga studier i sådana begrepp eftersom det kan resultera i att man legitimerar dess politiska innebörd om det sker oproblematiserat (2003, s. 113). Detta är en risk jag ställs inför och jag vill i så stor utsträckning som möjligt undvika att legitimera hur utanförskapsbegreppet används. För att minimera min egen del i meningsskapandet väljer jag därför att *inte* börja uppsatsen med att relatera utanförskapsbegreppet till liknande begrepp inom den politiska debatten och forskningen.⁵ Att göra detta menar jag underminerar själva analysens roll i uppsatsen.

⁵ Jämför med exempelvis Tobias Davidssons masteruppsats där utanförskapsbegreppet undersöks diskursanalytiskt (2009). Författaren väljer där att inledningsvis relatera utanförskap till exempelvis begreppen underklass och det engelska social exclusion.

4 Analys

I detta kapitel redogör jag för de mönster som genom min analys har utkristalliserat sig i diskursen om utanförskap. I den första avdelningen visar jag på och diskuterar hur två identiteter konstrueras inom diskursen genom Dyrbergs resonemang om differentiering (1997). I avdelningen efter det går jag in närmare på hur ekvivalenslogiken gör att ekvivalenskedjor bildas och hur identiteterna tillskrivs en viss mening (Dyrberg 1997). Avslutningsvis diskuterar jag mitt resultat.

Jag redovisar resultatet från materialet utifrån de centrala begrepp jag finner i diskursen. De citat jag refererar till är sådana jag funnit återkommande i materialet eller tydligt representerar Folkpartiets genomgående resonemang. Innan jag redovisar analysen är det även viktigt att betona att de identiteter jag finner i materialet är sådana som kan anses konstruerade i Folkpartiets diskurs, vilket *inte* innebär att de som anses ingå i dessa identiteter *själva* känner en tillhörighet till den specifika identiteten. Nedan följer till en början en redogörelse för hur två identiteter bildas genom differentiering.

4.1 Differentiering: två identiteter konstrueras

I det material jag studerat sker det en tydlig uppdelning och gränsdragning mellan grupper och områden. Genom rubriker och underrubriker som ”Sverige är ett delat land” (mot. 2005/06:Fi241) och ”Sverige, ett delat land. Utanförskapets historia, orsaker och nuvarande läge” (Integrationsprogram 2005, s. 9) konstrueras bilden av ett Sverige uppdelat i utanförskap och ”resten”. I kartor över så kallade utanförskapsområden pekar Folkpartiet ut vissa närområden som utanför och därmed implicit resten som innanför eller normala (ex. Folkpartiet 2006).⁶

Folkpartiet kategoriserar ett närområde som ett så kallat utanförskapsområde utifrån låga siffror kring sysselsättning, deltagande i kommunalval och betyg i grundskolan (dessa kriterier diskuteras närmare i nästa avdelning). Dessa områden menar de utgör ”öar” av utanförskap som skiljer sig från ”samhället i övrigt” (Folkpartiet 2006, s. 9). Dessa typer av territoriella metaforer visar på att utanförskapet kan ringas in geografiskt och det går att peka ut vilka som är utanför och inte.

⁶ Se Bilaga 1 för ett exempel på en sådan karta.

Det visas ständigt på en identitet som är tydligt åtskild från det som kallas utanförskap. I ett integrationsprogram från 2005 menar Folkpartiet exempelvis att:

Ett nytt socialt landskap har vuxit fram i Sverige, ett landskap präglad av utestängning från arbetsmarknaden, bostadssegregation, bidragsberoende, maktlöshet och sårbarhet. Det handlar om tiotusentals människor för vilka den vitala sociala rörligheten har upphört att fungera och om bostadsområden vars liv nästan helt präglas av socioekonomiska villkor som på ett markant sätt skiljer sig från samhället i övrigt. Det är områden där utanförskapet har blivit det sammanfogande kittet i en kollektiv identitet som grundar sig på en stark känsla av att bli utstötta och inte tillhöra gemenskapen i övrigt. (Integrationsprogram 2005).

Utanförskapet målas här upp som en kollektiv identitet som differentieras från ett samhälle och en gemenskap i övrigt. Utanförskap är något som håller samman alla de som inte har något arbete, bor i segregerade områden, är beroende av bidrag, är maktlösa och sårbara. Utifrån denna innebörd av identiteten kan Folkpartiet inte tillskrivas tillhörighet i utanförskapets identitet. Detta eftersom de genom sin riksdags- och regeringsposition rimligtvis inte kan tillskrivas exempelvis maktlöshet eller uteslutning från arbetsmarknaden.

Genom hela materialet upprepas olika områden som de i utanförskap är exkluderade från. När definitionen av utanförskap diskuteras i rapporten ”Utanförskapets karta – En kartläggning över utanförskapet i Sverige” från 2004 menar Folkpartiet exempelvis att utanförskap innebär:

[E]n situation i vilken individer eller grupper av individer står *utanför en rad centrala samhällsarenor*: arbetsmarknad, föreningsliv, politiska organisationer, kulturliv, idédebatt osv. Dessa olika arenor bildar kärnan i de maktrelationer som formar samhällslivet i stort och ger tillträde till såväl resurser som möjligheter.[min kursivering] (Folkpartiet 2004, s. 8).

Står man utanför ”centrala samhällsarenor” differentieras man från den identitet som dessa arenor är en del av. Utanförskapet differentieras från det som är centralt för samhället genom deras brist på makt, resurser och möjligheter. Folkpartiet kan dock anses vara en del av ”de maktrelationer som formar samhällslivet i stort” (Folkpartiet 2004, s.8). På detta sätt skiljs de i utanförskap på ett tydligt sätt från den position som Folkpartiet talar utifrån.

När det talas om vem som har ansvar för att situationen för de i utanförskap ska förbättras blir det tydligt att det är ”De” i utanförskap som bör ta ansvar. ”Utanförskapet kan inte brytas utifrån. Det är bara inifrån, när de berörda själva tar saken i egna händer, som någonting positiv kan hända” (Folkpartiet 2004, s. 6). I och med detta distanserar sig Folkpartiet ytterligare från de människor som beskrivs. Det är ”De” i utanförskap som är de berörda och inte ”samhället” eller Folkpartiet.

I och med detta är det tydligt att Folkpartiet och de i utanförskap inte är en del av samma kollektiva identitet. Istället konstrueras en bild av att vissa människor och vissa områden står utanför samhället eller det övriga landet. Diskursen skiljer

två identiteter från varandra genom differentiering. Det som konstituerar utanförskapet är *inte* en del det resterande samhället. Detta resultat är grundläggande för min vidare analys kring hur ekvivalenskedjor bildas och knyts samman med respektive identitet. Hur detta sker redogör jag för i det kommande avsnittet.

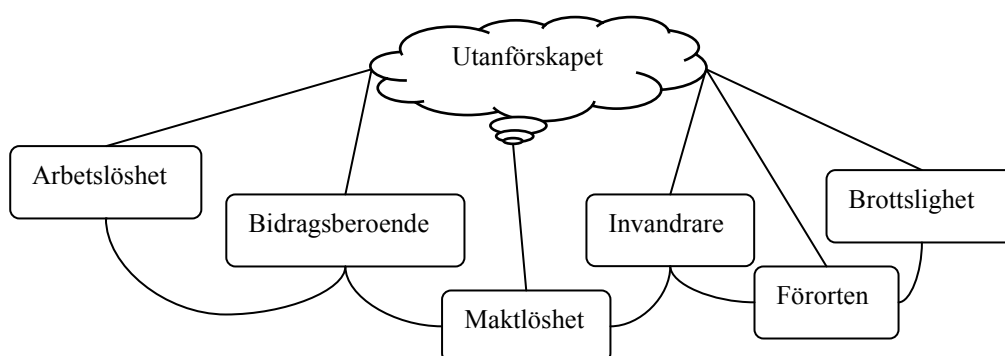
4.2 Ekvivalering

Nu har vi kommit fram till vilken betydelse som tillskrivs de olika identiteterna. I detta avsnitt redogör jag för och diskuterar vad som tillskrivs de olika identiteterna genom hur ekvivalenskedjor bildas. Jag börjar med identiteten utanförskap för att sedan gå vidare med den identitet som jag väljer att kalla för det gemensamma samhället. Jag tydliggör mina resonemang genom en figur för vardera identiteten, som visar på hur den konstrueras.

4.2.1 Utanförskapet: arbetslösa, bidragsberoende och invandrare

Utanförskapet är, kanske inte helt förvånande, det som står i centrum av diskursen. Utanförskapet talas om i förhållande till allt från arbetslöshet till krossade fönsterrutor och mord i Rosengård (ex. mot. 2004/2005:Sf288). Att utanförskap används som rubriksättare för flera rapporter och motioner (ex. Folkpartiet 2004, Integrationsprogram 2005) ser jag även som ett tecken på dess centrala ställning i diskursen. Jag menar därför att utanförskap utgör nodalpunkt för identiteten, och samtidigt är en flytande signifikant eftersom det är svårt att på rak arm säga vad utanförskap innebär (Laclau – Mouffe 2008, s.169). Som figuren nedan tydliggör kopplas flera element till nodalpunkten utanförskap. Betydelseerna av dessa element är mer eller mindre stabila, men blir alla knutna till att stå för utanförskap. De jag funnit mest centrala är arbetslöshet, bidragsberoende, maktlöshet, invandrare, förorten och brottslighet. Utanförskapet placeras i den molnliknande bubblan eftersom den som sagt kan ses som en flytande signifikant med många olika betydelser.

Figur 4.1. Den diskursiva konstruktionen av identiteten utanförskapet.

Källa: min konstruktion.⁷

Linjerna som är dragna mellan elementen representerar att de är sammankopplade i en ekvivalenskedja. För att se hur denna ekvivalenskedja bildas börjar vi med att återigen se till hur Folkpartiet definierar utanförskap i de rapporter om "utanförskapsområden" som de skapat. De menar att utanförskap innebär att människor står utanför "arbetsmarknad, föreningsliv, politiska organisationer, kulturliv, idédebatt osv" som är det centrala "i de maktrelationer som formar samhällslivet i stort och ger tillträde till såväl resurser som möjligheter" (Folkpartiet 2004). När de kategoriserar ett närområde som utanför grundar de dock detta på om färre än 60 procent av invånarna mellan 20 och 64 år har sysselsättning, samt att *antingen* deltagandet i kommunalvalet ligger under 70 procent *eller* att färre än 70 procent av de elever som lämnar grundskolan har fullvärdiga betyg (Folkpartiet 2004). Denna definition är därmed inte densamma som den kring de centrala arenorna. Här lyfts exempelvis ungdomars studieresultat in i bilden. Människor klassas även kollektivt som utanför om de bor i dessa områden, oavsett om de själva exempelvis röstar i kommunalvalet eller inte.

Trots de olika definitionerna blir det tydligt att arbetslöshet är det element som oftast kopplas samman med utanförskap. Folkpartiet menar att man inte kan bidra till samhällets utveckling om man inte kan försörja sig själv och sin familj (Integrationsprogram 2005). De menar vidare att "[p]ermanent arbetslöshet är lika med permanent utanförskap" (mot. 2002/03:Sf226). Som arbetslös har man heller ingen makt över sin egen vardag (mot. 2002/03:Sf226). Här görs det alltså tydligt att man alltid är förpassad till att ses som utanför om man inte har ett arbete.

Arbetslöshet och utanförskap ekvivaleras genom materialet också med bidragsberoende. Folkpartiet menar att: "I många av miljonprogrammets förorter har sedan länge 1960-talets optimism och framtidstro förbytt i pessimism och vanmakt. Arbetslöshet och bidragsberoende har slagit rot – segregation och utanförskap skymmer framtidsutsikterna för en [!] nya generationer" (mot.

⁷ Med inspiration av Annie Emilssons kandidatuppsats, där hon analyserar diskursen om arbete och integration (2010).

1997/98:N307). Arbetslöshet och bidragsberoende ses alltså som ett hot mot nya generationers framtidsutsikter.

Vidare framställs bilden av dem som går på bidrag som att de lika gärna kunde arbeta istället för att leva på bidrag: ”Vi är djupt oroade över utanförskapets utbredning och den utveckling som allt mer delar Sverige mellan de som bidrar och känner sig behövda och de som kunde bidra men lever som bidragstagare” (Integrationsprogram 2005). Trots att staten ansvarar för att försörja dessa människor med bidrag, så ses de alltså som utanför. Utanförskap och arbetslöshet kopplas även till att människor är maktlösa: ”Aldrig i modern tid har under en jämförbar konjunkturperiod så många människor stått utan arbete och levt i maktlöshet” (Folkpartiet 2005; Folkpartiet 2006).

Även den så kallade etniska dimensionen kopplas till utanförskapet. Denna innebär att utanförskapet riskerar att bli ett så kallat djupt utanförskap om man är invandrare (mot. 2005/06:Sf383, s. 13). Det preciseras inte vilka som anses vara invandrare, men Folkpartiet menar att brister i språkkunskaper (implicit svenska) och kontaktnät är en bidragande faktor till deras mer utsatta position. För ”infödda” är dock dessa tillgångar en självklarhet (Folkpartiet 2008, s.6). Även invandrares kulturella traditioner kan medföra ytterligare problem för de invandrade:

En situation kan uppstå när de människor som lever i utanförskap inte ens förstår hur samhällets centrala arenor fungerar och ställer sig främmande inför de värderingar och referenspunkter som ger dessa arenor deras sammanbindande funktion. Detta är vad vi kallar djupt utanförskap, och det *särskiljer på ett markant sätt den situation invandrade människor kan befinna sig i gentemot infödda personer* som också drabbas av utslagning och utanförskap. Det är dock viktigt att understryka att det är utanförskapet som är problemet, inte invandrarskapet. [min kursivering] (Folkpartiet 2008, s. 6).

I detta citat blir det tydligt att de ”centrala arenorna” har en uppsättning gemensamma värderingar och referenspunkter som kan vara svåra för invandrare att förstå. Just i den rapport som jag citerar här betonas det att det inte är ”invandrarskapet” som är problemet. Det görs det dock inte i de liknande rapporterna från 2004, 2005 och 2006. Vidare menar Folkpartiet att:

En stor invandring, som den vi har haft i Sverige, från regioner och länder vars kultur inte har mycket gemensamt med mottagarlandets kultur skapar en naturlig grogrund för ett djupt utanförskap om en stor del av nykomlingarna hamnar i en situation av fattigdom och socioekonomiskt utanförskap. Då kan ursprungskulturen utvecklas till en skyddande sköld eller ett aggressivt vapen för att hantera en situation som är både kränkande och destruktiv. (Mot. 2004/05:Sf288).

Här trycks det på den avvikande kulturens roll för utanförskapsidentiteten. Den så kallade ”ursprungskulturen” kan till och med bli ett aggressivt vapen. De så kallade utanförskapets barn verkar vara de som allra mest medverkar till att utanförskapets kultur frodas i förorten:

Det är denna motståndets och utanförskapets kultur som vi ser växa i många av våra fattiga förorter, inte minst bland utanförskapets barn, dessa ungdomar som är födda i Sverige med [!] som inte kan älska eller älskas av sitt land, dessa ”utlänningar” födda i Sverige som på egen hand tar revansch på det samhälle i vilket varken de eller deras föräldrar har fått en värdig plats. Deras öde kommer i mångt och mycket att bli Sveriges öde, ty de är många och deras förtvivlade vrede är inte att ta miste på. (Mot. 2004/05:Sf288).

Här blir en nationell dimension explicit. Att dessa barn inte kan ”älskas eller älskas av sitt land” visar för det första på att Sverige som land kan älska. Innebörden blir även att ett barn till någon i ”djupt utanförskap” inte kan älskas av Sverige. De mest utsatta invandrarnas barn nedgraderas därmed tydligt. Att dessa barn kallas för utlänningar trots att de är födda i Sverige visar på hur de differentieras från en identitet som kan anses svensk.

Den etniska dimensionen kopplas som vi ser också till de bostadsområden som i materialet kallas bland annat utsatta förorter och utanförskapsområden (Folkpartiet 2004; Folkpartiet 2005; Folkpartiet 2006; Folkpartiet 2008). Bilden av dessa förorter, som sägs vara helt präglade av utanförskapet, målas upp som dominerade av arbetslöshet, missbruk och brottslighet. Förorten anses även vara starkt präglad av otrygghet (mot. 2005/06:Sf383). I motionen ”Jobb istället för bidrag – den liberala vägen till integration” från 2003 sägs det exempelvis att:

Skillnaden mellan det ”svenska” Sverige och det ”nya” Sverige, betongförorternas Sverige, blir allt större. Det finns unga människor som lever i Sverige idag som inte känner någon vuxen i sin närmiljö som försörjer sig på eget arbete. De vuxna de känner är människor som tyvärr har för mycket ’fritid’ och för lite framtid. I sådana miljöer riskerar en känsla av utanförskap, liksom missbruk och brottslighet, att slå rot. (Mot. 2003/2004:Sf326).

Här blir det tydligt att det finns ett ”svenskt” Sverige och ett ”nytt” Sverige, som karaktäriseras av dessa förorter. Det ”nya” Sverige ter sig inte passa in i det som kan anses vara svenskt. I detta citat kan vi även se att utanförskapets identitet kopplas till missbruk och brottslighet. Förorten kopplas ständigt samman med negativt klingande begrepp som betong och getto. I vissa fall kallas de även för bidragsgetton:

[S]torstädernas förorter ska kunna bli tillväxtzoner i stället för bidragsgetton, så att människor som står utan egen försörjning och utanför vårt gemensamma samhälle ska kunna förverkliga sina idéer och bli delar av det gemensamma Sverige – på sina egna villkor. (Mot. 1997/98:N307).

Lever man i dessa förorter står man alltså utanför det gemensamma samhället eller Sverige på samma sätt som arbetslösa anses göra. Att de i utanförskap är fysiskt koncentrerade i förorterna kan, enligt Folkpartiet, få allvarliga konsekvenser. Då ”omvandlas den individuella utsattheten till kollektiva processer med en egen dynamik” vilket även innebär att ”utanförskapets kultur” kan gå i arv till nya

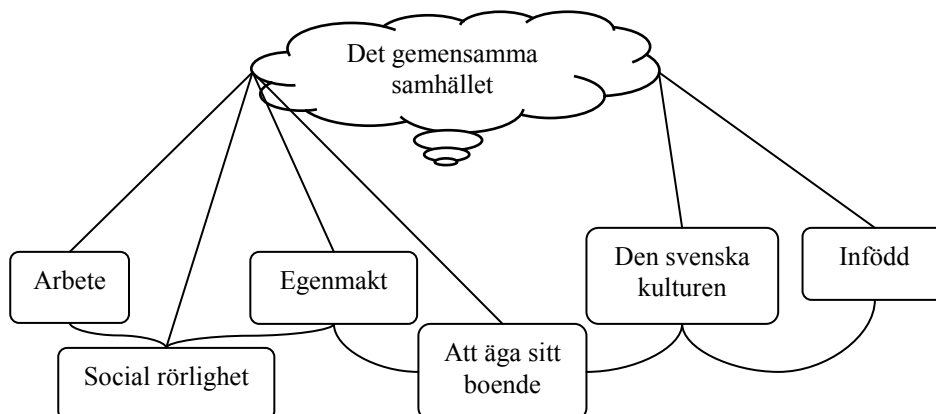
generationer (mot. 2004/05:Sf288). Vi kommer senare att se hur denna kultur som tillskrivs identiteten utanförskap ses som en motsats till den ”svenska” kulturen. Jag har nu redogjort för hur identiteten utanförskapet konstrueras, och går nedan vidare med den kontrasterande identiteten det gemensamma samhället.

4.2.2 Det gemensamma samhället: arbete, egenmakt & inföddhet

Vad gäller den motsatta identiteten är det inte lika tydligt vilket *enskilt* begrepp som sätts som rubrik för den. De begrepp som nämns mest är ”samhället i övrigt” (ex. Integrationsprogram 2005; s.9-10; mot. 2004/05:Sf288; Folkpartiet 2004; Folkpartiet 2006), ”majoritetsbefolkningen” (Integrationsprogram 2005, s.17; mot. 2001/02:Sf400, Folkpartiet 2004), ”gemenskapen i övrigt” (Integrationsprogram 2005, s.14; mot. 2005/06:Sf383) och ”centrala samhällsarenor” (ex. Folkpartiet 2004; Folkpartiet 2005; Folkpartiet 2006; Folkpartiet 2008). Självklart kan dessa begrepp anses skilja sig från varandra, men ett slags gemensamt samhälle kan i alla fall ses som sammanbindande för dessa termer. På ett fåtal ställen i materialet nämns även begreppet ”innanförskap” (mot. 2001/02: Sf400) som kan ses som en naturlig motsats till utanförskap.

Med grund i de termer jag nämnt ovan utgår den fortsatta analysen från att ”det gemensamma samhället” utgör en nodalpunkt för den identitet som konstrueras som motsats till utanförskapet. Det gemensamma samhället kan även ses som en flytande signifikant eftersom det i hög grad är obestämt och kan fyllas med många olika innebörder (Laclau – Mouffe 2008, s.169). De element som jag funnit vara mest centrala i denna identitetskonstruktion är arbete, social rörlighet, egenmakt, att äga sitt boende, den svenska kulturen och inföddhet. Figuren nedan ger en sammanfattande bild av hur dessa kopplas samman i en ekvivalenskedja som kopplas samman med nodalpunkten det gemensamma samhället.

Figur 4.2. Den diskursiva konstruktionen av identiteten det gemensamma samhället.

Källa: min konstruktion.

Denna figur visar alltså på vad jag finner ger mening åt identiteten det gemensamma samhället. Under den inledande analysen av materialet har jag

betraktat denna identitet som en enhet. Under arbetets gång har det dock växt fram en bild av två delar inom denna identitet, vilket visas i figuren genom att vissa element är kopplade till ena sidan av nodalpunkten och vice versa. Den ena delen är i stort inriktad på arbete och egenmakt som ett kriterium för någon slags inkludering. Den andra bygger mer på vikten av att vara ”infödd” och införstådd med de ”svenska” värderingarna. Denna senare del byggs främst upp som en motsats till förortsproblematiken i utanförskapsidentiteten. Jag anser dock att dessa två olika delar vävs ihop i diskursen och därför är svåra att se som två *olika* identiteter.

För att gå in närmare på hur denna ekvivalenskedja bildas återgår vi igen till hur utanförskapet definieras i bl.a. rapporten ”Utanförskapets karta – En kartläggning över utanförskapet i Sverige” (Folkpartiet 2004). Där menar Folkpartiet som sagt att de som står utanför är exkluderade från ”arbetsmarknad, föreningsliv, politiska organisationer, kulturliv, idédebatt osv. Dessa olika arenor bildar kärnan i de maktrelationer som formar samhällslivet i stort och ger tillträde till såväl resurser som möjligheter” (Folkpartiet 2004). Ett negerande av utanförskapet borde därmed innebära att det gemensamma samhället *inte* står utanför arbetsmarknaden, föreningsliv, politiska organisationer och så vidare. I det gemensamma samhället har man utifrån den logiken även tillträde till maktrelationer, resurser och möjligheter.

Frågan är dock om man måste vara en del av alla dessa arenor för att tillhöra identiteten det gemensamma samhället. Detta är otydligt, men allra viktigast i diskursen verkar arbete och så kallad egenmakt vara. Dessa begrepp utgör rubrik för ett antal motioner, exempelvis ”Egenmakt, arbete och jämlikhet – en liberal integrationspolitik” (mot. 2005/06:Sf383) och ”Egenmakt och arbete - den liberala vägen till integration” (mot. 2004/05:Sf288). De två begreppen upprepas även ständigt i materialet (ex. mot. 2001/02:Sf400; mot. 2003/04:Sf326, Folkpartiet 2004; Folkpartiet 2008; Integrationsprogram 2005). Folkpartiet menar att man för att bryta utanförskapet måste basera politiken ”på egenmakt istället för omhändertagande, och arbete istället för bidrag” (Folkpartiet 2008). Det blir även tydligt att ”[o]ckså låglönejobb är bättre än bidragsberoende” (mot. 2005/06:Sf383). Arbete beskrivs här som det viktigaste kriteriet för att bli inkluderat i identiteten det gemensamma samhället. Vad som gäller för dem som behöver bidrag trots att de arbetar diskuteras inte. Detta kan te sig motsägelsefullt då Folkpartiet ställer upp social rörlighet som något ”livsviktigt” för ett ”välfungerande samhälle”. Utanförskap är enligt dem:

[M]otsatsen till en situation i vilken individerna ser realistiska möjligheter att genom egen förkovran, arbete och företagande förbättra sitt och sina barns öde. Det är detta som kallas social rörlighet och är livsviktig för ett välfungerande samhälle som bygger på medborgarnas framtidstro och kreativitet. (Integrationsprogram 2005, s.11).

Här blir den negerande logiken tydlig då man pekar på att de utanför utgör en motsats till det gemensamma samhället. Vi kan även uttyda att det är möjligt att det inte räcker med ett lågavlönat arbete för inkludering eftersom man även bör ha

realistiska möjligheter att förbättra sitt och sina barns öden. Det byggs upp en bild av att man, som inkluderad i det gemensamma samhället, kan förverkliga sina egna idéer och drömmar (mot. 2007/08:So327) samt känna att man bidrar och är behövd (Integrationsprogram 2005).

En annan viktig del av egenmakten är att äga sitt boende. I utanförskapsområdena lever dock enligt Folkpartiet de flesta i hyresrätter (Folkpartiet 2006, s. 6; mot.2005/06:Sf383). Som en del i politiken för att bryta utanförskapet vill Folkpartiet därför omvandla delar av hyresrätterna till bostadsrätter (Folkpartiet 2006, s. 29-30). Därmed blir även bostadsrätten en indikator på något som *inte* tillhör identiteten utanförskapet, utan därmed det gemensamma samhället.

För att behandla den så kallade etniska dimensionen även här får identiteten det gemensamma samhället en nationell prägel när vad som kallas "mottagarlandets kultur" ställs i förhållande till "ursprungskulturen". "Ursprungskulturen" kan som sagt bli ett hot mot "mottagarlandets kultur" eftersom den kan utvecklas till ett vapen (mot. 2005/06:Sf383). Jag drar slutsatsen att det som kallas mottagarlandet är Sverige, och genom detta porträtteras den "svenska" kulturen som överstående och som en motsats till de ursprungskulturer som kopplats till identiteten utanförskapet. Utifrån det material jag analyserat kan man dock inte dra slutsatsen att Folkpartiet är emot ett multikulturellt samhälle. De menar att målet är att:

Sverige ska vara ett multietniskt, tolerant och humant samhälle. De allra flesta svenskar och invandrare lever efter dessa grundläggande värderingar. I ett samhälle kan skilda livsstilar och trosuppfattningar existera sida vid sida så länge det hålls samman av en gemensam kärna av värderingar som alla accepterar. Den gamla regeln gäller: friheten kan sträckas ut ända till den punkt där den inskränker andras motsvarande frihet. I huvudsak har detta också fungerat väl under årtionden av relativt omfattande invandring. (Mot. 2002/03:Sf226).

Sverige ska vara så kallat multietniskt, men det bör alltså finnas en uppsättning av gemensamma värderingar som inte bör avvika från och som alla bör acceptera. Det centrala i det hela är frihetstanken och möjligtvis är det detta som utgör "mottagarlandets kultur". Att Folkpartiet menar att detta fungerat väl *också* när invandringen har varit omfattande gör att man kan misstänka att invandrare kan utgöra ett hot mot de värderingar som håller ihop det gemensamma samhället.

Det ter sig något lättare att tillhöra det gemensamma samhällets identitet om man tillhör gruppen av så kallade infödda (mot. 2005/06:Sf383). Detta eftersom det "djupa utanförskapet", som jag diskuterat tidigare, endast kan drabba invandrare på grund av deras så kallade avvikande kulturella referensramar (mot. 2004/05:Sf288). Jag kan dock *inte* dra slutsatsen att "inföddhet" ger direkt tillträde till det gemensamma samhället. Detta eftersom arbete också är ett så tydligt kriterium. Dock lyfts kunskaper i svenska upp som något som bör vara ett krav för att få bli svensk medborgare (ex. mot. 2002/03:Sf226). Medborgarskapsdimensionen i denna fråga är dock för stor för att diskuteras i denna uppsats.

Nu har jag redogjort för min analys och hur Folkpartiets utanförskapsdiskurs konstruerar två identiteter. Jag går nu vidare och diskuterar de resultat jag funnit i relation till mitt teoretiska ramverk.

4.3 Diskussion

Nu har jag analyserat och redogjort för de olika identiteter jag funnit i analysen av Folkpartiets utanförskapsdiskurs. I avdelningen om differentiering kunde jag med hjälp av Dyrbergs teori om identitetskonstruktioner visa på hur det i diskursen dras upp gränser mellan det som ansågs utanför och avvikande och det som något luddigt framställdes som ett samhälle i övrigt. I avdelningen om ekvivalering visade jag på hur Folkpartiets utsagor medförde att identiteterna utanförskapet och det gemensamma samhället tillskrevs mening genom att ekvivalenskedjor bildades. Det mest centrala för identiteten utanförskap var arbetslöshet, bidragsberoende, maktlöshet, invandrare, förorten och brottslighet. Detta kontrasterades mot identiteten det gemensamma samhället som gavs mening genom att det tillskrevs begreppen arbete, social rörlighet, egenmakt, att äga sitt boende, den svenska kulturen och inföddhet.

Genom att begrepp knyts samman kring det gemensamma samhället på detta sätt hålls de ihop virtuellt och kontrasteras mot det som anses vara utanför, i detta fall de som är arbetslösa, så kallade bidragsberoende och så vidare. Det är därmed möjligt att innebörden av utanförskap och det gemensamma samhället kommer att institutionaliseras och avspegla sig på Folkpartiets, och möjligtvis också andra partiers, politik. (jfr Dyrberg 1997, s. 120-121).

Vad gäller förhållandet mellan identiteterna ställs de i princip upp i dikotomi till varandra. Gränserna anser jag dock vara luddiga. Räcker det att ha ett arbete? Eller måste man också ha möjligheten att förbättra sina barns öden och ha tillgång till centrala maktrelationer? Detta problematiseras inte i diskursen, utan det gemensamma samhällets identitet ställs upp som något homogent där människor med arbete, egenmakt, vissa kulturella referensramar o.s.v. befinner sig. Utanförskapet däremot är en plats, den rent konkreta platsen blir förorten, där de utan arbete, som får bidrag, som är kriminella, missbrukare, invandrare och de som har ”avvikande kulturella referensramar” placeras.

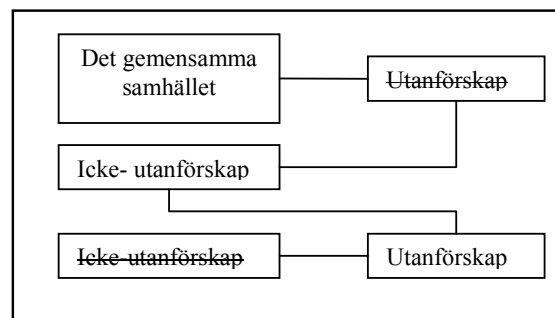
Identiteten utanförskap är tydligare än det gemensamma samhällets identitet. Utöver den ovannämnda svårigheten att avgöra vilka kriterier som gäller för inkludering i det gemensamma samhället, beskrivs heller inte den identiteten med endast *ett* specifikt begrepp i diskursen. Det kan förstås genom att den identiteten är så pass bred och torde omfatta en stor mängd människor. Den handlar om hur man bör leva sitt liv för att exempelvis kunna införliva sina drömmar och förbättra sina barns öden (jfr Dyrberg 1997, s. 196). Det är även denna identitet som ständigt ligger i bakgrunden, då utanförskapet är det som målas upp som problematiskt. Detta är ett tecken på att denna identitet tas för given i relation till det som konstrueras som *utanför* identiteten (jfr Dyrberg 1997, s. 120-121). Jag menar att detta kan förstås genom Dyrbergs resonemang om hur hegemoni

aktörers identiteter är mer otydliga än andras (1997, s.196). Det är dock svårt att säga att Folkpartiet utgör en enskild hegemon aktör. Genom att tillhöra ett högt politiskt skikt inom Sverige kan de dock anses ingå i en grupp som tillsammans utgör en hegemon position. I diskursen gör de sig i alla fall till talesman för något allmänt som anses kunna tas för givet.

Att identiteten det gemensamma samhället tas för given anser jag även grunda sig i att den föreställs som något färdigt och fixerat. Denna identitet knyter även an till en uppfattning om vad som karaktäriserar den ”svenska” kulturen. Även denna talas om som något homogent som enkelt går att kontrastera mot ”ursprungskulturerna”. Dessa utsagor gör det inte möjligt för invandrarernas ”ursprungskulturer” att vara en del av en svensk kultur. Något som däremot är tydligt att det *inte* räcker med att vara född i Sverige för att få tillhöra det gemensamma samhället eftersom arbete är en så viktig del av den identiteten.

Även utanförskapet framställs som att det är något självklart att dessa grupper kan ses som utanför. Att dessa identiteter blir betraktade som något färdigt kan förstås utifrån den ständiga negationsprocessen som identiteter befinner sig i (Dyrberg 1997, s.146-147). För att diskutera detta förhållande placerar jag in de identiteter jag funnit i diskursen i Dyrbergs figur som jag redogjorde för i teorikapitlet.

Figur 4.3. Identitetskonstruktionen genom negation av identiteterna det gemensamma samhället och utanförskapet.

Källa: min konstruktion med utgångspunkt i Dyrberg, 1997, s. 147-148.

Om denna negationsprocess sker i diskursen om utanförskap borde det vara så att det gemensamma samhället uttrycker att de exempelvis *inte* är arbetslösa, bidragsberoende eller brottslingar. Detta sker implicit i diskursen eftersom de som är i utanförskap ständigt ses som avvikande. Det är dock något otydligt vad det gemensamma samhället kontrasterar den brottslighet som utanförskapet tillskrivs med. Däremot tar som sagt det gemensamma samhället avstånd från det som i allmänhet utgör utanförskapets identitet. När vi går vidare till nästa steg i figuren är det dock tydligare om diskursen om utanförskap följer denna process. Detta grundar sig troligtvis i att mitt material inte inbegriper utsagor ”inifrån” utanförskapets identitet. Det är därmed svårt att se hur utanförskapet *inom* den identiteten konstrueras som negeringen av det gemensamma samhället och hur detta blir en föreställd färdig identitet. Tiden får därmed utvisa om de människor

som tillskrivs tillhörighet i utanförskapets identitet kommer att ta till sig denna identitet som sin egen färdiga sådana. Trots detta kan dessa identiteter ständigt ses som en del av varandra eftersom det visas på vad som är Vi i samhället och Dem i utanförskap. Därför kommer de heller aldrig kunna fixeras helt (Dyrberg 1997, s. 118, 128).

Något som vidare går att konstatera är att de i utanförskap konstrueras som ett hot mot det gemensamma samhället (jfr Dyrberg 1997, s. 128). Detta gäller speciellt när de i utanförskap är fysiskt koncentrerade i exempelvis förorter. Detta ger ett intryck av att utanförskapet inte vore lika allvarligt om dessa människor var utspridda. Detta går att ställa sig kritisk till eftersom det riktar mindre fokus mot de faktiska problemen och mer fokus mot att dessa människor kan skada samhället om de blir fysiskt koncentrerade. I motsats till förortens koppling till utanförskapet ges inte det gemensamma samhället någon territoriell tillhörighet, vilket förstärker dess otydlighet i förhållande till utanförskapet. Det är därför svårt att ställa upp något kriterium för *var* man bör bo för att ses som en del av det gemensamma samhället. Säkert är i alla fall att det inte är i förorten. I det nästa och avslutande kapitlet sammanfattar jag mina slutsatser och diskuterar ett eventuellt alternativ till Folkpartiets konstruktion av identiteter.

5 Avslutning

Nu har vi kommit fram till det avslutande kapitlet i min uppsats. I det första kapitlet som behandlar min problemformulering ställer jag två frågeställningar som jag vill besvara genom min uppsats. Dessa är:

- *Vilka kollektiva identiteter konstrueras i Folkpartiets diskurs om utanförskap, och hur sker detta?*
- *Hur kan man förstå förhållandet mellan de identiteter som konstrueras?*

I kommande avsnitt besvarar jag sammanfattande dessa genom mina slutsatser och för en diskussion som öppnar upp för en alternativ förståelse av det som Folkpartiet konstruerar som något som kan tas för givet. Avslutningsvis redogör jag för vidare forskning som jag anser relevant utifrån arbetet med denna uppsats.

5.1 Slutsatser & en avslutande reflektion om kontingens

Efter denna analys av Folkpartiets utanförskapsdiskurs drar jag slutsatsen att det är två huvudsakliga identiteter som konstrueras genom differentiering i diskursen. Utanförskapets identitet konstrueras som avvikande från hur resten av samhället ser ut genom att den kopplas samman med arbetslöshet, maktlöshet, bidragsberoende, invandring, förorten och brottslighet. På detta sätt binds dessa fenomen samman och ses som en del av samma problematik och något som inte kan anses vara en del av det gemensamma samhället. Det gemensamma samhället byggs därmed upp i kontrast till identiteten utanförskap. Denna identitet ges mening genom att en ekvivalenskedja konstrueras mellan arbete, social rörlighet, egenmakt, att äga sitt eget boende, vara införstådd med den svenska kulturen och att vara infödd.

Trots att Folkpartiet genom differentiering och ekvivalens drar upp en gräns mellan grupper i samhället kan jag dra slutsatsen kring dessa identiteters förhållande att de inte kan ses som åtskilda. Detta eftersom de ständigt är en del av varandra på grund av identiteters ständiga relationella natur (Dyrberg 1997, s. 118). Att kunna vara arbetslös förutsätter att man kan ha ett arbete. Att vara utanför förutsätter att det går att vara innanför.

Jag drar även slutsatsen att det gemensamma samhällets identitet är otydlig i relation till utanförskapets. Detta kan förstås utifrån att den i högre grad utgör en hegemon föreställd och färdig identitet med kopplingar till hur nationen Sverige föreställs. Den nationella kopplingen sker främst genom referenser till en

”mottagarlandets kultur” som ställs emot invandrares ”ursprungskulturer”. Utanförskapets identitet är dock tydligare, speciellt eftersom den kopplas till specifika geografiska områden. Eftersom utanförskap utgör en så pass tydlig nodalpunkt för denna identitet drar jag slutsatsen att denna diskurs kan förstås som en del i en Folkpartistisk politisk strategi för att konstruera en avvikande identitet gentemot det gemensamma samhället. Därmed är det även möjligt att denna syn är, eller kommer att bli, hegemoniserad (jfr Dyrberg 1997, s. 126).

För att ytterligare problematisera Folkpartiets utsagor av den föreställda nödvändiga relationen mellan dessa identiteter riktar jag nu ljuset mot diskursens ständiga kontingens - att allt nödvändigtvis inte behöver vara på ett visst sätt (Laclau – Mouffe 2008, s. 159). Detta innebär att det finns andra möjligheter än att det sociala ska vara strängt uppdelat i ett Vi och ett Dem, ett gemensamt samhälle och ett utanförskap.

En första möjlighet är att människor kan tillhöra flera olika identiteter och inte kan tillskrivas dessa från politiska partier. Men om man ändå tillskriver ett gemensamt samhälle värde som en grundläggande kollektiv identitet blir en övergripande möjlighet att även de som Folkpartiet tillskriver ett utanförskap kan ses som en del av ett gemensamt samhälle. Detta behöver inte innebära att exempelvis arbetslöshet och brottslighet inte utgör problem både på en individuell och på en samhällelig nivå. Dessa människor skulle dock, lika gärna som vilken arbetande människa som helst, kunna ses som en del av ett gemensamt samhälle. Som diskursen ser ut nu tillskrivs utanförskapsidentiteten ansvar för att lösa problematiken. Detta gör att denna grupp porträtteras som skyldiga för en situation präglad av många sammanlänkade samhällliga problem. Detta visar på diskursens ständiga sociala konsekvenser (jfr Jørgensen – Phillips 2000, s. 58). Ett alternativ till detta blir därmed att ansvaret för situationen inte helt läggs på det avvikande kollektiv som utanförskapet konstrueras som.

5.2 Förslag på vidare forskning

Under arbetets gång har jag funnit ett antal uppslag till ytterligare forskning på området. Det främsta anser jag vara att studera en eventuell nationalistisk diskurs i Folkpartiets retorik. Detta finner jag relevant eftersom jag funnit indikatorer på detta i utanförskapsdiskursen, som exempelvis kontrasterandet av ”mottagarlandets” kultur mot ”ursprungskulturer”. Detta kan med fördel göras med grund i Benedict Andersons teoretiska resonemang kring den föreställda nationella gemenskapen (2000). Även en djupare undersökning av den territoriella dimensionen i bilden av avvikande grupper skulle ge berikande perspektiv på det arbete jag presenterat. Intressant vore även att undersöka om man kan finna liknande resultat i *hela* Alliansens diskurs om utanförskap.

Vidare är en studie av de egentliga effekterna av den politik som bedrivs i ljuset av utanförskapsdiskursen på sin plats. Sker det reformer som ensamma samtidigt ska lösa alla de problem som kollektivt tillskrivs utanförskapet, och hur lyckosamt kan dessa reformer ha anses blivit implementerade?

Därmed sätter jag punkt för denna uppsats. Arbetet har varit lärorikt och engagerande. Tiden får utvisa vilka vidare konsekvenser utanförskapsdiskursen har för människors uppfattning av sin omvärld – är Sverige verkligen ett delat land?

6 Referenser

6.1 Primärmaterial

- Folkpartiet, 2004. Utanförskapets karta – En kartläggning över utanförskapet i Sverige. Rapport.
- Folkpartiet, 2005. Utanförskapets karta 2005 – En kartläggning över utanförskapet i Sverige. Rapport.
- Folkpartiet, 2006. Utanförskapets karta 2006 – en halv miljon människor i utanförskapet Sverige. Rapport.
- Folkpartiet, 2008. Utanförskapets karta – Arvet efter Mona Sahlin. Rapport.
- Integrationsprogram, 2005. Bryt utanförskapet!. (fp).
- Motion 1997/98:N307. Näringsliv för förorten. Karin Pilsäter - Eva Flyborg (fp).
- Motion 2001/02:Sf400. Integrationspolitiken. Lars Leijonborg m.fl. (fp).
- Motion 2002/03:Sf226. En ny integrationspolitik. Lars Leijonborg m.fl. (fp).
- Motion 2003/04:Sf326. Jobb istället för bidrag – den liberala vägen till integration. Lars Leijonborg m.fl. (fp).
- Motion 2004/05:Sf288. Egenmakt och arbete – den liberala vägen till integration. Lars Leijonborg m.fl. (fp).
- Motion 2005/06:Fi241 med anledning av prop. 2005/06:1 Budgetproposition för 2006 (finansdepartementet).
- Motion 2005/06:Sf383. Egenmakt, arbete och jämlikhet – liberal integrationspolitik. Lars Leijonborg m.fl. (fp).
- Motion 2007/08:So327. Funktionshindrades situation. Christer Winbäck (fp).
- Motion 2008/09:A288. Minskat utanförskap för personer med funktionsnedsättning. Maria Lundqvist-Brömster m.fl. (fp).

6.2 Sekundärmaterial

- Anderson, Benedict, 2000. *Den föreställda gemenskapen: Reflexioner kring nationalismens ursprung och spridning*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.
- Andersson, Lisa, 2010. ”Frihetens Villkor - om frihetens betydelse i surrogatmödraskapsdebatten”. Kandidatuppsats, Statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet.

- Bergström, Göran – Kristina Boréus (red), 2005a. *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Bergström, Göran – Kristina Boréus, 2005b. ”Diskursanalys” i Bergström, Göran – Kristina Boréus (red), 2005. *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Dahlstedt, Magnus, 2009. *Aktiveringens politik: Demokrati och medborgarskap för ett nytt millennium*. Malmö: Liber AB.
- Davidsson, Tobias, 2009. ”Utanförskapandet: En diskursanalys av begreppet utanförskap”. Masteruppsats, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet. [Elektronisk]. Tillgänglig: http://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/21071/1/gupea_2077_21071_1.pdf. Hämtdatum: 2012-01-02.
- Dyrberg, Torben Bech, 1997. *The Circular Structure of Power: Politics, Identity, Community*. London: Verso.
- Emilsson, Annie, 2010. ”Arbete – rättighet, skyldighet eller säkerhet? – en diskursanalys kring diskussionen kring arbete och integration”. Kandidatuppsats, Statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet.
- Giddens, Anthony, 1979. *Central Problems in Social Theory*. London: The Macmillan Press.
- Hall, Patrik, 2003. ”Diskursanalys av nationell identitet” i Peterson, Bo – Alexa Robertson (red.), 2003. *Identitetsstudier i praktiken*. Malmö: Liber AB.
- Hall, Stuart – Paul du Gay (red.), 1998. *Questions of Cultural Identity*. London: SAGE Publications Ltd.
- Hollis, Martin, 2008. *The philosophy of social science – an introduction*. Sjunde upplagan. Cambridge: Cambridge University Press.
- Holmlund, Bertil, 2008. ”Hur mäter man utanförskapet?” i *Uppsala Nya Tidning*. Debattartikel. 2008-07-11. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.unt.se/debatt/hur-maumlter-man-utanfoumlrskapet-219129.aspx>. Hämtdatum: 2012-01-02.
- Jørgensen, Marianne Winther – Louise Phillips, 2000. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Laclau, Ernesto – Lilian Zac, 1994. ”Minding the Gap: The Subject of Politics” i Laclau, Ernesto (red.), 1994. *The making of Political Identities*. London: Verso.
- Laclau, Ernesto – Chantal Mouffe, 2008. *Hegemonin och den socialistiska strategin*. Göteborg/Stockholm: Glänta Produktion/Vertigo Förlag.
- Neumann, Iver B., 2003. *Mening, materialitet, makt: En introduktion till diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Riggins, Stephen Harold, 1997. ”The Retic of Othering” i Riggins, Stephen Harold (red.), 1997. *The Language and Politics of Exclusion: Others in Discourse*. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.
- Riksrevisionen, RiR 2008:26. ”Utanförskap och sysselsättningspolitik – regeringens redovisning”.
- Özkirimli, Umut, 2010. *Theories of Nationalism: A Critical Introduction*. Houndmills: Palgrave Macmillan.

Bilaga 1

Karta. Exempel på en av Folkpartiets kartor över utanförskapsområden. Denna är ifrån rapporten "Utanförskapets karta 2006 – en halv miljon människor i utanförskapets Sverige" (Folkpartiet 2006). Punkterna utgör de närområden som Folkpartiet anser vara så kallade utanförskapsområden (Folkpartiet 2006).

